

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

Putnici bez granica

MIROVNI STUDIJI 2015/16

Helena Obajdin i Dora Sivka

Mentorska grupa: Projekt Putovnica

Mentorica: Emina Bužinkić

Područje rada: Postkolonijalizam i migracije
Kulturni pluralizam u vrijeme izbjeglištva

Naziv rada: Putnici bez granica

Sažetak: Rad opisuje proces prevođenja (anti)putovnice te njeno korištenje u akcijama, motivaciju koja leži iza projekta te ulogu mirovnih studija u jačanju svijesti i osnaživanju za konkretno djelovanje.

Ključne riječi: postkolonijalizam, migracije, izbjeglice, sustav azila, angažirana umjetnost, mirovni studiji, sloboda, granice

Rad naše mentorske grupe bazirao se na znanjima usvojenim na kolegiju Postkolonijalizam i migracije i Kulturni pluralizam u vrijeme izbjeglištva. Naša je generacija imala tu (ne)sreću da pohađa mirovne studije u vrijeme kada eskalira tzv. izbjeglička kriza i kada se Hrvatska prvi puta neminovno susreće s velikim priljevom ljudi koji su u potrazi za novim domom i sigurnom budućnosti za sebe i svoju djecu. Dotad iznimno homogenoj populaciji Hrvatske ova je situacija bila presedan te se javnost kao takva polarizirala, između onih koji u priljevu ljudi vide opasnost za sebe i za nacionalnu sigurnost i onih koji raširenih ruku solidarno prihvaćaju strance u svoje domove i pomažu im na njihovom putu. U takvoj situaciji, i meni (nama) novoj, na koju se ne

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

možemo oglušiti i ignorirati ju, odlučili smo se pozabaviti ovom temom i svojim radom doprinijeti ozračju solidarnosti, zagovaranju slobode kretanja i ljudskih prava te razbijanju mitova građenih na nacionalizmu, ksenofobiji i egoizmu.

Izbjegličku krizu možemo promatrati iz više vizura, za ovaj rad bilo je krucijalno sagledati je kao posljedicu višestoljetne, sustavne eksploatacije afričkih zemalja i zemalja Bliskog istoka od strane "razvijenog Zapada". Da bi uistinu razumjeli situaciju u kojoj smo se našli moramo imati na umu povijesne prilike, prvenstveno geopolitičke interese zemalja koje su urodile kolonijalnim poretkom, koji iako se načelno raspao nakon 2. Svjetskog rata i dalje ostaje prisutan u obliku neokolonijalnih težnji, kao i prevladavajućeg mentaliteta i niza generalizacija, sudova i stereotipa prema zemljama i građanima "bivših kolonija".

Prema radu Edwarda Saida i Gayatri Chakravorty Spivak sada kada smo stali na kraj kolonijalizmu, moramo dekolonijalizirati svoje umove, što znači riješiti se stoljetnog taloga negativnih predodžbi o manjoj vrijednosti, agresivnosti, nečistoći, krivovjerju i barbarstvu "onog drugog", koje će nas ili ugroziti ili se kao pijavica gostiti našim dobrima. Radovi autora postkolonijalne teorije itekako su aktualni, jer se svakodnevno susrećemo s vrlo negativnim medijskim prikazima migranata i izbjeglica, kao i javnim istupima, poput onog predsjednika stranke Hrast, Ladislava Ilčića. Osim toga, na djelu je i kriminalizacija migracija, kao i solidarnosti. Ljudi su na svome putu izloženi nizu ponekad i nelegalnih postupaka, poput detencija, vraćanja, profilacija i nepotrebnih testova, izloženi isključivo "dobroj" volji prevoditelja ili granične policije, a ako i prođu sve te prepreke, suočeni su s rigidnim sustavom azila, bez pristupa pravnoj pomoći, informacijama, bez kvalitetnog sustava integracije koji bi im omogućio bazu za dobar život i napredak u zajednici. Ovi problemi, a ima ih i više, prisutni su kako u Hrvatskoj, tako i na razini Europske unije. Apsolutno se zalažemo za slobodu kretanja, za micanje kako fizičkih granica i prepreka tako i onih u umu te smo ovim radom htjeli podsjetiti sve čitatelje, slušatelje, na jednostavnu činjenicu da smo svi mi jedno, ljudi, neodređeni našim podrijetlom, državljanstvom, vjerom, spolom ili drugim identitetima, "indikacijama", "klasifikatorima", "odrednicama karaktera". Putovnicom smo željeli približiti iskustva s puta, putovanja morem i pustinjom, osjećaja bezizlaznosti dok se čeka otvaranje granice ili kampa, kako bismo podsjetili na ljudskost i probudili solidarnost, prihvaćanje i iskreni interes prema različitosti, koji bi vodili interkulturalnom društvu.

Za kraj ovog dijela citirala bih Mihajla Bakunjinu koliko god se nekima anarhistička misao i danas čini pretjerano progresivnom i neprikladnom. "Ja sam fanatični zaljubljenik u slobodu, budući da je smatram

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

jedinstvenim uvjetom pod kojim se razum, dostojanstvo i ljudska sreća mogu razvijati i rasti; ne u onu formalnu slobodu koju dopušta, odvaguje i regulira Država, ta vječna laž koja u stvarnosti ne predstavlja ništa do povlasticu nekih utemeljenu na ropstvu sviju ostalih; ne u onu individualističku, sebičnu, škrtu i nazovi slobodu koju hvale do neba škola Jean-Jacquesa Rousseaua i ostale škole građanskog liberalizma, koja se bavi tobožnjim pravima svih ljudi, a predstavlja je Država koja ograničava prava svakoga – u tu ideju koju nužno svodi prava svakoga na ništicu. Ne, ja mislim na jedinu vrstu slobode koja je vrijedna tog imena, na slobodu koja znači puni razvitak svih materijalnih, intelektualnih i moralnih snaga prikrivenih u svakoj osobi; na slobodu koja ne priznaje ograničenja osim onih koje nameću zakoni naše prirode, a koja ne možemo smatrati ograničenjima, s obzirom na to da nam ih nije nametnuo neki zakonodavac izvan ili iznad nas, nego su nam ona prirodna i svojstvena, i tvore same temelje našeg materijalnog, intelektualnog i moralnog bića – ona nas ne ograničavaju nego tvore stvarne i neposredne uvjete naše slobode."

Naša motivacija za rad na ovom području odraz je klime koja se proširila cijelom Europom kroz zadnjih par godina. Živimo u vrijeme kad roba i trgovina imaju veće mogućnosti i prava nego ljudi, vrijeme u kojem se širenje i dijeljenje informacija smatra kriminalom, vrijeme u kojem te javno izražavanje mišljenja i neslaganja može odvesti na robiju, vrijeme u kojem zaštitarske firme i policija održavaju i legaliziraju jaz između bogatih i njihova vlasništva te siromašnih i njihove neimaštine, vrijeme u kojem imamo mogućnost doći do gotovo svih informacija koje poželimo, no i dalje smo uvjereni u istinu koju prenose režimski mediji, vrijeme u kojem se prosvjednici i aktivisti izjednačavaju s državnim protivnicima i teroristima, vrijeme u kojem ljudski život na jednoj strani zemaljske kugle vrijedi manje nego život bogatog bijelca na zapadu, vrijeme u kojem je mržnja prema drugome toliko jaka da oni koji su nekad bili izbjegli iz svojih domova danas ne razumiju ljude druge boje kože koji dijele istu tu sudbinu. To je vrijeme u kojem ograde koje štite opće interese sve brže nestaju dok se one koje ograničavaju našu slobodu uporno množe. Ekonomski proces poznat kao globalizacija sada dopire do svakog aspekta života, preobražavajući svaku djelatnost i prirodni resurs u izmjerenu i posjedovanu robu. Novine su pune užasnih izvještaja o ljudima koji traže azil, pokušavajući prijeći granice skrivajući se među proizvodima koji uživaju mnogo veću pokretnost od njih samih. Ti zatvoreni kompleksi, koji štite one koji imaju od onih koji nemaju, zapravo su mikrokozmi globalne policijske države u nastajanju. Ne globalnog sela koje nastoji spustiti zidove i barijere, kao što nam je bilo obećano, nego mreže tvrđava povezanih snažno militariziranim trgovinskim koridorima.

Ono što je prelilo kap u već i tako prepunoj čaši tuge i jada je svakako odluka o zatvaranju takozvane balkanske rute, postavljanje žice na granice nekad prijateljskih prekograničnih sela te investiranje u izgradnju sabirnih logora. Ovim radom htjeli smo, ai dalje se trudimo, senzibilizirati kako uži krug ljudi

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

u kojem se krećemo, tako i širu javnost, o činjenici da se ljudi koji bježe od rata krivo tretiraju i percipiraju kao kriminalci. Htjeli smo stati na kraj mitovima o izbjeglicama koji se kao virusi šire pogrešno informiranim pukom. Ujedno smo pokušali uputiti zabrinutost za trenutnu vrtnju u krugu terorističkog nasilja protiv kojega se borimo državnim terorizmom. Sve to možda jest široko polje u kojem je potrebno konstantno djelovati, no smatramo da niti jedna akcija, koliko god mikrorazinska bila nije nevrjedna spomena. Na kraju mislimo da je bitno naglasiti da je pokretanje ove mentorske skupine samo po sebi određena vrsta motivacije za daljnje djelovanje na ovom području.

Naš rad mentorske grupe u srži je angažirana umjetnost. Tekst koji smo odabrali pjesma je malteškog pjesnika Antoinea Cassara, prevedena na 9 jezika, koja na iznimno intiman način govori o iskustvima migranata, vjerno opisujući njihova putovanja, a u obliku je (anti)putovnice koja vrijedi za sve narode i sve ljude.

Tvoja,
ova putovnica
za sve ljude, za sve krajolike,
ponesi ju gdje god želiš, bez potrebe za poštanskom markom ili vizom,
možeš otići ili ostati koliko želiš, nema roka trajanja,
možeš je se odreći, nije vlasništvo Vlade, kneza ili kraljice, možeš ih čak imati nekoliko,
ako želiš, možeš ju ostaviti kod kuće ili baciti u smeće, nitko te neće pitati za nju,
ako želiš, možeš ju baciti u more, i gledati kako se tinta razlijeva, stranice trgaju, i tuga s
tvojeg lica gubi u valovima i soli,
ako želiš, možeš ju baciti u zrak, i gledati kako leprša i leti na vjetru,
noseći tebe, ako želiš,
sa sobom.

Rad je formom vrlo fleksibilan, može se iskoristiti na mnoštvo različitih načina, od kazališnih uprizorenja, monologa, performansa, pa i adaptacija, bilo u strip ili neki drugi umjetnički oblik. Bitno je naglasiti da se više radi o adaptacijama originalne malteške putovnice, a manje o doslovnim prijevodima, jer je naglašeno kako prevoditelji trebaju prilagoditi tekst svom kontekstu. Kako bi svatko sudjelovao u procesu, podijelili smo se i svatko je preveo po jednu-dvije stranice. Na kraju smo zajedno prošli cijeli tekst i uskladili ton, ritam i stil, prilagodili neke dijelove trenutnoj situaciji u Hrvatskoj te lektorirali tekst.

Drugi dio djelovanja naše mentorske grupe odnosi se na kratku noćnu akciju koju smo organizirali ispred samog Porina u suradnji s Ambasadorima solidarnosti, Zagreb Light Brigade te zadrugom Okus doma. Ideja je bila otvoriti treći tjedan izbjeglicama podjelom slastica i hrane, te druženjem uz zalazak sunca, nakon cjelodnevnog ramazanskog posta. Napokon smo se našli licem u lice s ljudima zbog kojih smo i pokrenuli rad ove grupe. Iako putovnica koju

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

smo preveli na hrvatski nije bila primjenjiva u ovom kontekstu, ipak smo uspjeli prevesti par stihova na arapski te tako barem nekima približiti naš rad i razlog zbog čega smo tu. U tom trenutku naš je rad prvi put dobio fizički oblik. Prvi put smo pred sobom imali žive ljude koji su prošli sve ono o čemu putovnica i govori. Na trenutak me obuzeo sram, sram jer se naša utopijska ideja o putovnici za sve ljude, putovnici koja ukida granice, upotpunosti kosila sa stvarnom slikom tvrđave Europe kojoj i sami pripadamo. Naš svjetleći natpis NO BORDERS odjednom se učinio izvan konteksta, nisu izbjeglice te kojima ovu poruku trebamo poslati. U glavi su mi se vrtile misli o tome kako smo odlučan zahtjev za otvaranje granica trebali uputiti onima u samom vrhu vlasti, ali i onima na samoj granici. Na trenutke sam bila pred raspadom, ima li ovo sve smisla, da li je poruka jasna, da li je ljudima jasno da smo tu zbog njih i za njih, hoće li nam prići ili će nastaviti gledati sa strane...U tom trenu prišla mi je žena iz Afganistana, tražila je netom podjeljene banane za svoju obitelj, to sam uspjela shvatiti. Počele smo komunikaciju koja nikome izvana vjerojatno nije imala smisla, ali osmjeh na njenom licu i toplina u mom trbuhu rekla mi je da se razumjemo. Ova žena dala je smisao mom djelovanju, odjednom više nije bilo dvojbi. Iako smo razumjele svaku desetu riječ koju je ova druga izgovorila znala sam da želimo isto, slobodu, mir, bolji život koliko god se taj koncept u javnosti pokušavao ocrniti, kvalitetno obrazovanje za svoju djecu, dostojanstvo, ravnopravnost, priliku za rad i doprinos zajednici. U tom trenu prišla nam je sedmogodišnja djevojčica koja je počela je na tečnom engleskom prevoditi naš razgovor. Ispostavilo se da je to njena kći te da je ta cijela obitelj smještena u 'detencijskom' dijelu Porina, onom u kojem su smješteni svi koji su odbili dati svoje otiske prstiju jer u Hrvatskoj niti žele ostati, niti žele biti deportirani iz nje. Cijelo to vrijeme bila sam na rubu suza, dolazile su mi slike iz djetinjstva i osnovne škole kad sam kao prognanica često bila na meti djece lokalaca jednog novozagrabačkog kvarta. Besplatna užina bila je trn u oku, hrana i roba iz Caritasa također se smatrala našom velikom privilegijom, žuti karton bio je svojevrsni teret koliko i kap spasa u nekim trenucima. Ljudi kao da nisu shvaćali da bi moji roditelji i obitelji sličnih sudbina dali sve to i više u zamjenu za svoj dom, u zamjenu za mir i život koji su nekad na periferijama vodili. A ja se i dalje čudim kako dvadeset godina kasnije malo tko čuje i razumije narative ovih ljudi. Pa čak i ako jesu ti toliko omraženi ekonomski migranti, zar oni nemaju pravo spasiti se iz neimaštine i jada koji su zapadne vojne snage ostavile vodeći dislocirane ratove, pustošeći Afiku i Bliski istok? Ova akcija bile je prije svega povratak u realnost. Da, ti ljudi su stvarni, nisu samo ljudi iz pjesme niti ljudi koje ponekad na javnoj televiziji vidimo u kampovima na eurpskim granicama. Oni žive u našem

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

gradu, na samom rubnom dijelu, gotovo dislocirani od zbivanja velegrada. Oni nisu zaustavljeni u vremenu, iako za njih ono puno sporije prolazi, u očekivanju čuda, u nadi u bolje vrijeme, ponekad u maštanju o zapadu kakvog bi na kraju svoj dugogodišnjeg puta htjeli vidjeti.

Na kraju, bilo je bitno učiniti nešto upravo za azilante i tražitelje azila. Kao i tjedan izbjeglicaMA, koji u svojem nazivu stavlja naglasak na činjenicu da je taj tjedan za njih, da pažnju posvećujemo isključivo njima te im dajemo prostor da se izraze, umjesto da ih smatramo pukim objektom svojeg djelovanja. "Činimo ovo za izbjeglice, azilante i migrante" najčešće govorimo dok se obraćamo vlastima, medijima i drugima, pritom bez kontakta s ljudima za koje se zalažemo. Ova je akcija bila skrivena od očiju medija i to je bilo u redu. Ono što se dogodilo ostaje među nama, razgovori uz hranu i druženje neće biti eksploatirano kao medijska vijest, nego ostaje u našim sjećanjima. Uspostavili smo kontakt, učinili smo nešto za njih. Nadamo se da su uživali, rasteretili se briga barem na čas, pojeli hranu koja ih podsjeća na dom i razgovarali s nekim, nebitno o čemu, dovoljan je osmijeh i pogled u oči. Možda više trebamo činiti na tom planu, uz dakako daljnje zagovaranje promjena na strukturnoj razini obraćajući se "moćnicima", jednako se moramo pozabaviti i jednostavnim ljudskim kontaktom.

Putovnicu koju smo preveli namjeravamo iskoristiti još nekoliko puta. Svakako ćemo ju promovirati na Defencing festivalu (No border camp), gdje ćemo organizirati neku vrstu radionice. Ima više načina na koji to možemo izvesti. Antoineova ideja koju možemo koristiti je da se prije čitanja putovnice svi okupljeni kolektivno odreknu svog državljanstva, tako da polože svoje osobne iskaznice ili putovnice na pod u krugu. Nakon čitanja raspravlja se o dojmovima, provociraju komentari te iznose osjećaji s kojima smo se susreli dok smo pjesmu čitali. Taj dio je zapravo još u povojima, imamo svega par dana za planiranje realizacije, iako ne sumnjam da će se iz same izvedbe i komunikacije s drugima na festivalu roditi brdo ideja na koji način putovnicu još možemo iskoristiti. Poanta je da ona pripada svim ljudima, mi smo samo olakšali praćenje teksta prilagodivši ju našem govornom području.

Mirovni studiji osnažili su nas prvenstveno da se povežemo kako s ljudima tako i s inicijativama i organizacijama. Proširili su nam vidike, upoznavajući nas s nevjerojatnim ljudima koji se bave širokom lepezom tema i ukazali nam na to da, ukoliko postoji interes s naše strane, postoji mjesto za nas. Na predavanjima smo stekli bazu znanja za dublje razumijevanje i interes za daljnje istraživanje. Isto tako smo osvijestili povezanost ako ne svih onda većine društvenih problema, što nam je ukazalo na mogućnosti suradnje naizgled različitih polja. Postala nam je jasna apsolutna nužnost solidarnosti, što nas je nagnalo na daljnja volontiranja. Uloga snažnog

Program Mirovnih studija sufinanciran je u sklopu: programa IPA Europske unije za Republiku Hrvatsku, kroz projekte: Rasizam i ksenofobija: za izbjegličku i etničku jednakost, Edukacija za građane – građani za društveni razvoj i solidarnost, te Zaklade za razvoj Civilnog društva/Norveški fondovi kroz projekt: Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju

civilnog društva također je postala jasna. Civilno društvo je to koje pruža zaštitu, informacije i znanje onima kojima je to potrebno i vrši pritisak na vladajuće kako bi promijenili situaciju na makro razini. Pošto niti jedan dosadašnji politički poredak, uključujući i demokraciju, nije predstavljao potpuno i dosljedno ostvarenje slobode, politička teorija i dalje mora biti kritička. Jer u onim situacijama u kojima ne postoji forum za javnu raspravu, kad se argumentima više ne može raspravljati, ljudi pribjegavaju nasilju. Ono što bi trebali je prestati živjeti u zamišljenim zajednicama koje zovemo nacionalne države i početi se smatrati članovima stvarne zajednice koja se zove svijet. Omogućiti mirnu koegzistenciju između zemalja s različitim ekonomskim i socijalnim sustavima, ukoliko one ne urušavaju slobode svojih pripadnika. Borba za pravednije društvo mora stoga biti neprekidan eksperiment, konkretna borba nadahnut nadom i osnažena povijesnim iskustvom, što svjedoči o upornosti društvene volje koja slijedi vlastiti nagon za slobodom. Možda pravi izazov ovog mirovnog pokreta nije pronalaženje vizije nego odupiranje porivu da se prebrzo prihvati jedna od vizija.

Kako smo obje uključene u rad Zelene akcije moramo pohvaliti da smo uz okolišne teme koje inače pokrивamo, zadnjih mjeseci sudjelovali u gotovo svim akcijama vezanima za izbjeglice. Također, na aktivističkim sastancima trenutno je jedna od glavnih stavki pokrivanje ovog područja, odruživanje s drugim inicijativama te širenje područja borbe. Ono što me posebno veseli su razgovori oko uključivanja svih zainteresiranih, a poglavito izbjeglica u naš rad i zelenu integraciju. Za kraj je bitno reći da smo obje odlučile nastaviti djelovati u ovome smjeru, nastaviti volontirati i odvajati vrijeme i trud za ono što (nam) je uistinu bitno i nastaviti tako činiti, uključiti ove teme u naš životni ritam i svrhu. Jedna od nas već je uključena u rad Kluba volontera CMS-a, dok druga početkom srpnja odlazi u kamp kraj Beča u kojem su smještene maloljetne izbjeglice, a gdje će zajedno s njima i predstavnicima drugih organizacija sudjelovati u treningu nazvanom Integreen. Ideja je učenje, razmjena iskustava te razvoj ideja koje se tiču okoliša, migracija i integracije. Bez sumnje, mirovni studiji i dva spomenuta kolegija, te pojedini predavači, posebice Emina Bužinkić, su svojim trudom, energijom i radom, potakli ovu promjenu u nama te smo im zbog toga iznimno zahvalne.

